

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ**

КАЛЪЯН КСЕНІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 821.161.1 – 1 "19/20" (477)

**ПОЕТИЧНА ТВОРЧІСТЬ Р. О. КАТАЄВОЇ
(МОТИВНА ОСНОВА, СУБ'ЄКТНА СТРУКТУРА, ОСОБЛИВОСТІ
ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ТА ВІРША)**

Спеціальність 10.01.02 — російська література

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата філологічних наук

Харків - 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі світової літератури Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Силаєв Олександр Сергійович
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
професор кафедри світової літератури

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, доцент
Юферева Олена Володимирівна
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри російської
та зарубіжної літератури

кандидат філологічних наук
Вернік Ольга Олександрівна
Державний заклад
“Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”
доцент кафедри світової
літератури та російського
мовознавства

Захист відбудеться “ ___ ” _____ 2018 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.03 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди за адресою: 61002, м. Харків, вул. Валентинівська, 2, ауд. 221 - А.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 2, ауд. 215-В).

Автореферат розісланий “ ___ ” _____ 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Разуменко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Створення всеохоплюючої, цілісної картини розвитку літератури ХХ ст., у тому числі російськомовної поезії України як невід'ємної її частини, є одним із основних завдань сучасного літературознавства. Численні дослідження цього сегменту літературного процесу не вичерпують всю його проблематику. Тому особливого значення набуває вивчення творчості талановитих митців — представників поезії тих чи інших регіонів України. До таких талановитих митців відносимо і Римму Олександрівну Катаєву (1938 р.н.) — харківську поетесу, перекладача і мемуариста.

Поетична творчість Р. О. Катаєвої — вагома складова не тільки харківської, а й усієї російськомовної поезії України другої половини ХХ — початку ХХІ ст. Вона є автором 11 поетичних збірок, лауреатом Всеукраїнської премії імені М. Ушакова (1997), членом Спілки письменників України (з 1992 р.). Її вірші почали друкуватися з 1976 року на сторінках журналів: «Новый мир», «Дружба народів», «Звезда», «Москва», «Смена», «Огонек», «Веселка», «Донбасс», «Ренессанс», «Теремок», «Слобожанщина», а також у «Литературной газете» (Москва) та газеті «Вечірній Харків».

Творчість Р. Катаєвої здобула високу оцінку серед поетів-сучасників. Так, член Спілки письменників України, поет і публіцист П. Василенко відзначив оригінальність та невпинне вдосконалення творчої манери поетеси: «З часу юності Катаєва відрізнялася високою вимогливістю до віршів — своїх і чужих. Осягаючи майстерність класиків, вона відразу пішла з легких стежин наслідування. Стаючи майстром традиційного віршування, Римма Катаєва наполегливо виробляє своє особистісне поетичне «я», свою тональність, ритміку, архітектоніку, лексику вірша».

Позитивних оцінок заслужив і перекладацький талант поетеси. Як російськомовний поет вона багато зробила для популяризації українських митців слова. Тільки в останніх двох книгах «Сентябрини мої, сентябрини ...» (2012) та «Увійти в твою пам'ять» (2016) опубліковано 29 перекладів віршів відомих українських поетів, серед яких: Ліна Костенко, Христя Алчевська, Роберт Третьяков, Євген Гуцало, Василь Стус, Василь Мисик, Василь Симоненко та ін. Її переклади, за словами А. Бінкевича, «немов діаманти чистої води», вони не тільки гармонійно передають атмосферу вірша, але часом стають точніше і емоційніше, ніж оригінал.

Проте слід констатувати, що комплексне, системне дослідження лірики Р. Катаєвої і досі відсутнє, не систематизовані й відомості про її життєвий та творчий шлях. Крім того, більшість матеріалів, присвячених дослідженню творчості харківської поетеси, має науково-популярний характер та є переважно біографічними нарисами, у яких практично відсутній глибокий аналіз авторського художнього світу. Це свідчить про те, що творчість Р. Катаєвої, попри всю її вагомість і значимість в історії російськомовної поезії України, досі не стала визнаним фактом літературного життя.

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначена загальною необхідністю поглибленого, системно-цілісного вивчення як індивідуально-особистісного, так і спільного внеску плеяди харківських поетів у розвиток української російськомовної поезії, однією з яскравих представниць якої є Р. О. Катаєва.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри світової літератури Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди в рамках реалізації комплексної теми «Закономірності розвитку європейської літератури в ХІХ – ХХІ ст.» (реєстраційний номер № 011U006441 УкрІНТЕІ, № 03-038 від 25 травня 2011р.). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди (протокол №6 від 20 листопада 2013 р.).

Метою дослідження є комплексна характеристика лірики одного з представників Харківської плеяди поетів Р.О. Катаєвої в її історичній динаміці, а також аналіз впливу сучасних реалій на формування ідейно-стильових домінант у творчості даного автора. Для досягнення даної мети нами були поставлені наступні **завдання:**

- встановити ступінь вивченості творчості Р. Катаєвої в літературно-критичних, публіцистичних та епістолярних джерелах;
- на матеріалі літературно-критичних, епістолярних джерел, а також на основі особистих бесід та інтерв'ю з поетесою відтворити цілісну картину життя і творчості Р. Катаєвої;
- провести комплексний аналіз творчості поетеси, запропонувавши його періодизацію;
- охарактеризувати провідні теми, мотиви і образи творчості Р. Катаєвої;
- виділити і проаналізувати характерні особливості окремих елементів поезики, індивідуального стилю і вірша поетеси.

Об'єктом дослідження є поетичні твори Р. О. Катаєвої, що увійшли в 11 збірок, які виходили друком з 1983 по 2016 рр.

Предметом дослідження виступають особливості образно-мотивної палітри, індивідуального стилю і вірша поетеси.

Теоретико-методологічна база дисертаційного дослідження визначена на основі:

- наукових робіт, присвячених вивченню феномена мотиву і його функцій, Б. Томашевського, О. Веселовського, Є. Мелетинського, Б. Путілова, Н. Тамарченко, Б. Гаспарова, І. Силантьєва;
- робіт, в центрі яких - питання про спадкоємність жанрових форм і типів Г. Гегеля, В. Белінського, О. Веселовського, М. Бахтіна, Л. Гінзбург та ін.;
- теоретико-літературних досліджень, спрямованих на вивчення взаємодії авторського та геройного планів літературного твору Б. Кормана, М. Бахтіна, С. Бройтмана, Л. Гінзбург, В. Халізева та ін.;
- літературознавчих праць, присвячених вивченню семантики лексеми «пам'ять» О. Євдокимова, М. Коковіна, Я. Ассмана та ін.;

– наукових досліджень в області інтонаційно-синтаксичної організації вірша В. Тредіаковського, Б. Ейхенбаума, В. Холщевнікова та ін.

Виконання поставлених цілей і завдань дисертаційного дослідження зумовило використання таких дослідницьких **методів**: біографічного (для вивчення ступеню участі біографічного елементу у реалізації творчих задумів автора), культурно-історичного (для розгляду творчості Р. Катаєвої у відповідних культурно-історичних умовах, що впливають на неї), мотивного (для виявлення та вивчення основних мотивів і мотивних комплексів у творчості поетеси, їх взаємозалежності та еволюції), порівняльно-типологічного (для дослідження особливостей інтимної лірики А. Ахматової та Р. Катаєвої з метою виявлення рис їх самотності та наступництва), а також статистичного (для визначення деяких особливостей віршованого розміру в поезії Р. Катаєвої).

Наукову новизну дисертації ми визначаємо тим, що вперше:

- в роботі представлений комплексний аналіз творчості Р.О.Катаєвої;
- досліджуються еволюція і трансформація образної системи і мотивної структури у творчості поетеси як представника так званого «покоління дітей війни», визначними подіями у долі якого стали Друга світова війна, а також зміна геополітичного статусу своєї історичної батьківщини;
- виявлені і досліджені деякі важливі особливості індивідуального стилю і вірша поетеси.

Практична значимість дисертаційного дослідження визначається тим, що його результати можуть бути використані при підготовці лекцій і семінарів про поезію Слобожанщини ХХ ст. для студентів філологічних факультетів у вищих навчальних закладах, а також в якості джерела інформації при написанні курсових і магістерських робіт, посібників і підручників, присвячених аналізу російськомовної поезії України або окремим поетичним аспектам, які розглянуті у роботі. Окремі положення і тези, висвітлені в дослідженні, можуть бути використані для подальшого вивчення як творчості Р. О. Катаєвої так, і інших представників регіональної поезії України.

Апробація дисертаційного дослідження. Основні положення дисертації викладалися у формі наукових доповідей на V Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Пам'яткоохоронні традиції Слобожанщини» (Харків, 2014), на Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми перекладознавства, текстології и дискурсології» (Запоріжжя, 2014), на VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні наукові дослідження в сучасному світі» (Переяслав-Хмельницький, 2015), на Міжнародній науковій конференції «Транскультурні коди літературного дискурсу» (Київ, 2016), на XXIV Міжнародній науковій конференції «Мова і культура» імені Сергія Бураго (Київ, 2016), на Міжнародній науковій конференції «Аналіз та інтерпретація художнього тексту: проблеми, стратегії, дослідження» (Київ, 2016), на Міжнародній науковій конференції «Жанрологія, поетика и сучасні системи аналізу літератури» (Одеса, 2017).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладені у 10 наукових статтях, 8 з яких опубліковані в спеціалізованих наукових виданнях

України.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 182 сторінки, з них основний текст - 173. Список використаних джерел включає 114 позицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, його актуальність, визначені об'єкт, предмет, мета і завдання дисертації, з'ясовані методи дослідження, розкрита наукова новизна, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, наведено дані про апробацію основних положень дисертації.

ПЕРШИЙ РОЗДІЛ - «Творчість Р. О. Катаєвої у науково-критичному дискурсі» - складається з двох підрозділів та має оглядово-теоретичний характер.

У **підрозділі 1.1. «Поезія Р. Катаєвої в оцінці критики»** був досліджений ступінь вивченості творчості поетеси.

Катаєва прийшла в літературу зрілим поетом, цільною, сформованою особистістю. Вже перші збірки поетеси («Порог» 1983, «Рябиновая ветка» 1987) привернули до себе увагу літературної критики. Автори критичних відгуків і рецензій В. Тимченко, С. Ініна, В. Баянович, В. Романовський, І. Михайлин та ін. визначили один з основоположних принципів лірики Катаєвої - реалістичність і «людиноцентричність», прагнення зобразити всю палітру земних емоцій. Зазначимо, що більшість відгуків характеризують лірику поетеси в позитивному ключі і практично не містять у собі будь-яких критичних зауважень. Лише деякі дослідники (І. Гаврильченко, П. Василенко, Ю. Стадніченко і О. Лунц та ін.) відзначають окремі проблемні моменти у віршованій творчості поетеси, насамперед в поетикально-стильовому її аспекті. Єдине на сьогоднішній день поглиблене дослідження ідейно-тематичних домінант творчості Катаєвої, написане професором ХНУ ім. В. Н. Каразіна І. Л. Михайлиним - «Римма Катаєва: літературний портрет» (2009), - вирізняється серед усього обсягу відгуків критики та є підставою для подальшого більш детального вивчення особливостей поезії Р. Катаєвої. Він вперше зробив спробу цілісного аналізу її творчості. За словами критика, Катаєва займає гідне місце серед російськомовних поетів Харкова. Художній світ Р. Катаєвої І. Михайлин інтегрував за допомогою п'яти «П» - головних понять, що складають константи її творчості. Це - Поезія, Політика, Пам'ять, Посвяти, Переклади. В кінці своєї книги Михайлин зізнається: «Римма Катаєва - хороший, добротний поет, який сказав у багатьох темах своє слово, поет почутий, зі своїм особливим голосом і ставленням до світу».

Незважаючи на те, що Катаєва відразу зайняла гідне місце серед україномовних поетів України та Слобожанщини, нами було виявлено, що комплексне, системне дослідження лірики Р. Катаєвої і досі відсутнє, не систематизовані й відомості про її життєвий та творчий шлях. Крім того, більшість

матеріалів, присвячених дослідженню творчості харківської поетеси, має науково-популярний характер та є переважно біографічними нарисами, у яких практично відсутній глибокий аналіз авторського художнього світу.

Катаєва - не тільки автор віршів, перекладач, рецензент, а й талановитий педагог і наставник. Серед її учнів — М. Грабовська, К. Мизгін, О. Зверева, С. Отводенко, Р. Третьяков, Ю. Калініченко і багато інших.

На даному етапі своєї творчості Катаєва займається перекладами українських поетів і продовжує публікувати вірші в харківському журналі «Слов'янин».

У підрозділі 1.2. «Теоретико-методологічні основи дослідження» міститься стислий аналітичний огляд науково-критичної літератури щодо таких теоретичних категорій, як мотив і мотивний аналіз.

У сучасному літературознавстві серед питань, що торкаються аналізу художнього тексту, його змістової цілісності та зв'язності, питання мотиву є чи не одним з основних. Мотивний аналіз творчості Катаєвої є одним із дослідницьких пріоритетів і даної роботи, спрямованих на виявлення відносно стійких формально-змістових складників як окремого художнього твору, так і творчої манери поетеси загалом.

На основі аналізу наукових робіт Б. Томашевського, О. Веселовського, Б. Гаспарова, І. Силантьєва та ін., що присвячені вивченню феномена мотиву і його функцій, ми прийшли до висновку про його багатозначність - тлумачення мотиву коливалося в діапазоні від ототожнення мотиву і теми, мотиву і проблеми до розуміння мотиву як певного взаємозв'язку окремих змістоутворюючих компонентів у тексті. Розвиток методу літературного аналізу тексту у сучасному літературознавстві сприяв конкретизації поняття літературного мотиву, а також виявленню нових його характеристик. Зокрема, була зазначена властивість мотиву об'єднуватися з іншими мотивами, тим самим продукуючи нові, що функціонують самостійно або зливаються з іншими смисловими значеннями у межах конкретного художнього тексту.

ДРУГИЙ РОЗДІЛ «Життєвий і творчий шлях Р. О. Катаєвої» присвячений аналізу впливу біографічного компоненту на творчість поетеси.

Нами були виділені основні етапи поетичного становлення Катаєвої, а також відстежено їх зв'язок з історичними особливостями соціально-політичного життя країни кінця ХХ-го - початку ХХІ століть.

Біографічний і творчий шляхи Р. Катаєвої на довгі роки переплелися з літературним життям Харкова. Римма Олександрівна увійшла в поетичний світ сформованим професіоналом і зрілою людиною, що зумовило вибір важливих і загальнозначущих тем її поезії. Уже в перших своїх збірках («Порог», 1983 і «Рябиновая ветка», 1987), які ми відносимо до етапу творчого становлення Катаєвої, поетеса сміливо підіймає гострі і важливі проблеми стану свідомості сучасного суспільства, аморфності моральних ідеалів сучасника, а також проблему, що залишила болючий слід у душі самої поетеси, — проблему історичної пам'яті.

Бурхливі соціально-історичні події кінця 80-х — початку 90-х років також яскраво відображені в ліриці Катаєвої. У 1990 р. поетеса публікує збірку з

промовистою назвою «Перед грозою»: засвідчуючи міцний зв'язок автора з сучасністю, вона сповнена переживаннями за долю України як суверенної держави.

Новий період літературної діяльності Катаєвої — період творчої зрілості (1991 — наші дні). Він характеризується значним розширенням тематичної варіативності і подальшим формуванням оригінальної творчої манери поетеси. Однак творчі успіхи йдуть врозріз з подіями в її особистому житті. Від'їзд дочки та онуки за кордон стає важким випробуванням для Катаєвої — в кожній наступній своїй збірці («Времена души», «Майский снег», «Страх и надежда») поетеса невпинно адресує душевні послання «своїм дівчаткам». Початок ХХІ ст. ознаменувався для Катаєвої публікацією нової збірки поезій «Харьков — судьба моя». Ця книга принесла поетесі не тільки вдячність жителів міста, а й почесне звання «Харків'янин року» (2005). Новою «хвилею» в її творчості стала публікація збірки «Сентябрины мои, сентябрины...» (2012), що характеризується підвищеним ліризмом і переважанням інтимної лірики. Остання збірка поетеси «Войти в твою память...» (2016) є квінтесенцією найбільш знакових мотивів і образів, які коли-небудь хвилювали душу поетеси, своєрідним підбиттям попередніх підсумків творчого шляху.

На сьогоднішній день Римма Катаєва є автором 11 поетичних збірок, перекладачем поезій багатьох відомих україномовних поетів, авторитетним наставником і вчителем поетів-початківців Слобожанщини.

ТРЕТІЙ РОЗДІЛ - «Проблематика та мотивна структура поетичної творчості Р. О. Катаєвої» - складається з чотирьох підрозділів, які присвячені аналізу та інтерпретації провідних мотивів в поезії Катаєвої. Серед основних мотивних комплексів нами були виділені: мотив громадянського служіння, мотив «великої» та «малої» батьківщини, мотив історичної пам'яті («пам'яті війни»), а також кілька мотивних різновидів (модусів) інтимної лірики.

У підрозділі 3.1. «Громадянськість як ідейна домінанта поезії Р. Катаєвої» аналізується коло тем, присвячених зображенню сучасних суспільних реалій.

Відмінною рисою громадянської лірики Катаєвої є наявність ліричного героя, який має активну, яскраво виражену громадянську позицію і представляє собою узагальнений образ сучасника поетеси. В цьому криється намір біографічного автора встановити міцний зв'язок з читацькою аудиторією, посилити стимулюючу функцію своєї творчості.

Вже на початку своєї творчості, прагнучи збагнути образ сучасника, Катаєва зачіпає гострі соціальні проблеми. Тему спотворення істинної моралі і інертності суспільного мислення поетеса розвиває у віршах «Средний человек», «Наедине с собой», «По инерции», «Простодушных, с очень ясными глазами...», «Изношенность души», «Не в моде нынче бескорыстие». Найбільш знаковими у цьому мотивному напрямку, на думку літературної критики, є вірші «Сторонники» і «Странные люди».

Важливу смислову роль відіграє назва вірша «Сторонники», якій Катаєва надає нове значення, відмінне від словникового тлумачення: це люди, які стоять в

стороні від гострих суспільних питань і подій. Символічним є порівняння дороги життя «сторонников» з тротуаром, «асфальтом залитим надійно». Цей прийом використовується для яскравого, лаконічного опису стійкої і непохитної життєвої позиції «сторонников». Вірш побудовано на анафористичному повторенні негативних часток *не/ні*, які виступають в якості наскрізної граматичної фігури твору: *не тревожит боль сомнений, ни слова бранного о ближнем, ни за глаза и ни в глаза*, - функція яких полягає в акцентуванні уваги читача на небажанні «сторонников» вийти за рамки їх звичного, раз і назавжди сформованого способу життя. У вірші «Странные люди» Катаєва піднімає проблеми філософсько-етичного плану. Він присвячений проблемі втрати сучасниками духовних цінностей. «Странными» людськими якостями для сучасного суспільства стали щедрість, чуйність, совісність, доброта і моральна чистота. Ці якості стали майже анахронізмом у сучасному світі. Вірш закінчується яскравою підсумковою антитезою *минуле / майбутнє*: «... Нечастые нам выпадают встречи / Такой вот безоглядной чистоты. /— Они из прошлого, мне скажешь ты. /— Из будущего! — я тебе отвечу», - в якій поетеса висловлює свою віру в суспільство з високим рівнем моралі і культури, в якому «странным» був би герой «Сторонников».

У підрозділі 3.2. «Велика» и «мала» батьківщини у мотивній палітрі лірики поетеси» вивчаються особливості реалізації теми патріотизму у творчості Р. Катаєвої.

У віршах, присвячених «великій» батьківщині, поетеса сприймає долю України як свою власну, нерозривно зв'язавши себе з нею. В них вона уникає політичної полеміки, їй не властива гостра публіцистичність художньої думки. Аналізуючи патріотичну лірику Катаєвої, необхідно відзначити багату палітру художніх засобів виразності, які поетеса застосовує з метою підкреслити свої почуття до України. Яскравим підтвердженням цього є програмний твір «Украина» (зб. «Крутые дожди», 1997), який можна вважати знаковим у творчому доробку Катаєвої. Він починається прямою цитатою з О. Малишка: «Украина моя! ...». Далі Катаєва відходить від декларативної інтонації оригіналу і вступає у внутрішній діалог з ним: «А моя - не моя Украина?!» По суті, дана антитеза і визначає тему усього вірша - усвідомлення значення батьківщини у власній долі. Вірш завершується композиційною епіфорою: «Украина моя..? И - моя, и моя Украина!». Таким чином, поетеса ніби завершує свій внутрішній діалог, утверджуючись в думці про те, що її життєвий і творчий шлях невід'ємно пов'язаний з Україною.

Мотив любові до «великої» батьківщини - України знаходить своє продовження і в низці інших віршів, таких як «Заграница» (зб. «Крутые дожди», 1997), «Украине» (зб. «Ступени», 2008), «Українська мова» (зб. «Перед грозой», 1990), які, проте, не стільки збагачують, скільки варіюють цю тему.

Значна частина патріотичної лірики Катаєвої присвячена її «малій» батьківщині - Харківщині. «Тексти» життя і лірики Римми Олександрівни переплітаються на вулицях, площах і скверах Харкова. Харківські мотиви звучать у багатьох віршах, які друкувалися у різні часи в збірках: «Порог» (1983), «Рябиновая ветка» (1987), «Майский снег» (1989), «Перед грозой» (1990), «Времена души» (1994), «Крутые дожди» (1997), «Страх и надежда» (2001). Р. Катаєва вносить нові риси у

традиційний образ Харкова, створює своє неповторне, «незбагненне місто». «У змалюванні Харкова Римма Катаєва знаходить свої фарби й відтінки, - стверджує поет і літературний критик В. Романовський. Перечитаємо хоча б її «Ранній сніг в Харкові», «Наша площа», «Вибори - 89 в Харкові», «Жовтень», «Міська трава», «Бузок, бузок...», «І знову пишу я про літо...» - і, певен, що зачеплять за живе чимало її небуденних рядків, образів». У своїй «харківській» ліриці Катаєва надає величезне значення топоніміці міста, яке вона часто називає «моє місто». У топонімічних реаліях Харкова, згідно із світобаченням Катаєвої, необхідно виділити наступні: ізотопії (місто), географічні локуси (околиці, парки), природні явища (пори року, стихії), різноманітні звуко-кольорові маркери.

У підрозділі 3.3. «"Пам'ять війни" як концептуальний мотив в поезії Р. Катаєвої» досліджується ретроспективне сприйняття поетесою подій Другої світової війни.

Мотив історичної пам'яті («пам'яті війни») є стрижневим у всьому обсязі поезії, присвяченій подіям 1941-1945 рр. («Харьков, 22 июня», «Конфеты», «Наш старый дом...» та ін.). Серед творів даного мотивного ряду, нами були виділені жанри поеми і балади, що представляють особливу художню цінність. Так, у поемі «Мое поколение» (1974) Катаєва однією з перших в радянській і пострадянській поезії відобразила спільну долю своїх ровесників, з раннього дитинства обпалену війною, та їх високу місію - зберігати, шанувати пам'ять про трагічну долю та подвиг мільйонів людей, які віддали свої життя в боротьбі з фашизмом. «Баллада о побеге» (1983) є ретроспективним поглядом на історичний факт — відчайдушну втечу в'язнів 20-го блоку Маутхаузена, і разом з тим ще одним моральним уроком для покоління XXI століття. Головна ідея твору дублюється - пам'ять про героїзм, про високу і криваву ціну перемоги.

У підрозділі 3.4. «Модуси інтимної лірики поетеси» розглядаються декілька мотивних різновидів інтимної лірики Катаєвої.

Інтимна лірика поетеси представлена великим корпусом поезії. Вона найбільш варіативна і об'єднує любовну, дружню, а також лірику, присвячену близьким і родичам поетеси. В контексті дослідження ми провели порівняльний аналіз любовної лірики Р. Катаєвої і А. Ахматової. В результаті порівняльного аналізу поетичних образів чоловіків в любовній ліриці обох поетес ми прийшли до висновку про високий ступінь подібності принципів їх побудови. Обраний нами антропоцентричний принцип аналізу структури ліричного тексту дозволяє зробити висновок, що сема «зовнішність» є важливим, а подекуди й визначальним параметром, що сприяє конструюванню поетичного образу чоловіка в їхній творчості. Характерною рисою лірики, присвяченій дочці і онуці поетеси («Вот и дочери семья...», «Дочь», «Ангел» та ін.) є образ матері-Берегині, який, відштовхуючись від образу земної люблячої жінки, набуває рис сакральності.

ЧЕТВЕРТИЙ РОЗДІЛ - «Деякі особливості поетики, індивідуального стилю та вірша» - складається з трьох підрозділів; він є заключним і містить в собі аналіз жанрових, суб'єктно-об'єктних та ритмо-інтонаційних форм лірики Катаєвої.

У підрозділі 4.1. «Цикл віршів як макрожанрова форма поезії Р. Катаєвої» досліджуються особливості авторського циклоутворення.

У нашому дослідженні жанрового різноманіття поезії Катаєвої ми поділяємо точку зору, згідно з якою в ліриці новітнього часу жанр представляється не як «застигла» в своєму розвитку літературна категорія, а, навпаки, як динамічна структура, здатна до самооновлення. Виділяючи макрожанрові форми поезії в творчості поетеси, ми акцентуємо увагу на їх унікальності серед інших жанрових різновидів її творів. Об'єктом нашої уваги стає ліричний цикл віршів. На основі виділення різних ознак циклоутворення, а також вивчення наукових теорій про ступінь художньої самостійності ліричного циклу, приходимо до висновку про те, що цілісний текст ліричного циклу репрезентує собою той поетичний зміст, який є актуальним для всього твору, тим самим знижуючи зміст його складових компонентів. У творчості Р. Катаєвої виділяємо два цикли віршів («Листки из старой больничной тетради», 1990 і «Жаркие миниатюры», 2012). Складові частини першого з них об'єднані за принципом асоціації, що надає йому певний концептуальний рух від першого до останнього вірша, тоді як у другому циклі вірші об'єднані за принципом референтності та взаємодоповнення.

У підрозділі 4.2. «Суб'єктна структура та форми суб'єктності у ліриці поетеси» аналізуються деякі характерні особливості організації суб'єктної структури в поезії Катаєвої.

Суб'єктна структура лірики Р. Катаєвої характеризується різноманітністю художніх проявів. Зазвичай ліричний суб'єкт представлений займенниками *Я/МИ*, а також суб'єктами мови, вираженими займенниками 2-ї та 3-ї особи однини і множини. Особливістю суб'єктної організації лірики поетеси є використання прийому градації ліричного «я», в якому присутні різносуб'єктні інтенції, що розширюють загальний суб'єктний план вірша. Поряд з прямими і непрямими формами висловлювань поетеса використовує різноманітні діалогічні структури, які здійснюють діалогічні зв'язки не тільки на внутрішньотекстовому, але і на зовнішньотекстовому рівнях. Особливе значення має двокомпонентний діалог, який актуалізується шляхом роздвоєння свідомості первинного суб'єкта. Цей тип діалогу представлений зверненням ліричного «я» до самого себе. Діалогічні структури в ліриці Катаєвої сприяють інтенсифікації зв'язків між автором і реципієнтом, а також адекватному сприйняттю різноманітних інтенцій авторської свідомості.

У підрозділі 4.3. «Ритмо-інтонаційна організація вірша» на прикладі аналізу ритмо-інтонаційних особливостей поезії Р. Катаєвої нам здалося цікавим простежити семантичну і психологічну наповненість того чи іншого віршованого розміру. Деякі з найбільш часто вживаних поетесою розмірів мають індивідуальну характерну ознаку, що співпадає з загальноприйнятим трактуванням або ж зрідка суперечить йому. Завдяки таким особливостям інтонаційно-ритмічна організація вірша Катаєвої може стати предметом окремого дослідження.

У Висновках узагальнюються результати проведеного дослідження.

Аналіз життєвого і творчого шляху Р. О. Катаєвої, вивчення критичної літератури, дослідження проблематики і мотивної структури її поезії, а також особливостей поетики, ідіостилю і вірша поетеси дозволяють нам прийти до

наступних висновків.

Перші вірші Р. Катаєвої почали публікуватися з 1976 р, який ми вважаємо початком першого етапу — етапу творчого становлення. Тоді на сторінках журналів «Новый мир», «Дружба народів», «Звезда», «Москва», «Донбасс», «Литературная газета» та ін. з'являються ранні твори Катаєвої, проте увагу літературознавців і критиків її поезія почала привертати з моменту виходу в світ першої поетичної збірки «Порог» (1983). Це стало початком нового етапу творчого зростання поетеси — етапу початку професійної діяльності її як поета (1983 - 1990). Перші відгуки критики на збірку мали позитивний характер, більш того, в них відзначався загальний високий рівень сформованості творчої особистості поетеси (В. Баянович, Ю. Стадніченко, В. Тимченко та ін.). Разом з тим деякі «втрати» і «недовершеності» в її ліриці також не залишаються поза полем пильної уваги критиків (О. Лунц, Ю. Стадніченко, В. Жукова). В цілому тематична палітра першого й другого етапів творчості поетеси (1976 – 1990 рр.) характеризується переважанням патріотично-громадянської складової, а саме пекучим бажанням відродити моральні цінності і справжню духовність в суспільстві. Відмінною рисою громадянської лірики Катаєвої є наявність ліричного героя, що має активну, яскраво виражену громадянську позицію і представляє собою узагальнений образ сучасника поетеси. В цьому криється намір біографічного автора встановити міцний зв'язок з читацькою аудиторією, посилити стимулюючу функцію своєї творчості. Знаковим мотивом цього періоду стає мотив історичної пам'яті. Серед творів даного мотивного ряду нами були виділені жанри поеми і балади, що представляють особливу ідейно-художню цінність, проте не стали об'єктом докладного літературознавчого аналізу. Жанр поеми представлений твором «Мое поколение», який присвячено подіям 1941-1945 рр. Унікальність цього твору полягає в ретроспективному зображенні долі цілого покоління «дітей війни», до якого належить сама поетеса. Ліричний герой поеми узагальнений і виражений за допомогою займенника першої особи множини (*ми*) - такий прийом створює ефект причетності ліричного героя до спільної долі й глобальності проблем, які автор піднімає в творі. Ліричний герой Катаєвої покладає на себе місію донести до сучасників правду про драматичну участь покоління її ровесників, а також зберегти пам'ять про подвиг і про велику жертву свого народу для наступних поколінь. Ще один приклад ліро-епічного жанру в поезії Катаєвої - балада. «Балада о побеге», присвячена подвигу радянських офіцерів, які вчинили першу масову втечу з фашистського концтабору. Дії баладного твору Катаєвої притаманні особлива стислість, стрімкість, динамічність розгортання подій, фрагментарність, що виявляється в акцентуванні читацької уваги на окремих, найбільш напружених моментах, виражених енжамбеманом, поліптотомом, графічним урізанням рядків.

Третій період творчості Катаєвої (1991 - наші дні) становить найбільший художній інтерес. За цей час поетеса опублікувала 8 поетичних збірок, в цілому позитивно оцінених критикою. Збагатилося і їх тематичне наповнення. Створюються програмні твори: «Украина моя», «Рідна мова» та ін. Катаєва сприймає долю країни як свою власну, нерозривно зв'язавши себе з нею. У своїй

громадянсько-патріотичній ліриці вона уникає політичної полеміки, однак їй притаманна гостра публіцистичність художньої думки. Необхідно відзначити й багату палітру засобів художньої виразності, які поетеса застосовує з метою підкреслити свої почуття як до «великої», так і до «малої» своєї батьківщини — Харківщини. Подальший розвиток творчості поетеси призводить до посилення одного з наскрізних напрямків в її поезії - інтимної лірики. Вона найбільш варіативна і представлена великим корпусом поезії, об'єднуючи любовну, дружню, а також лірику, присвячену близьким і родичам поетеси. В контексті дослідження ми провели порівняльний аналіз любовної лірики Р. Катаєвої і А. Ахматової, яку поетеса визнавала своїм вчителем і чию манеру вірша намагалася наслідувати. В результаті порівняльного аналізу поетичних образів чоловіків в любовній ліриці обох поетес ми прийшли до висновку про високий ступінь тотожності принципів їх побудови. Обраний нами антропоцентричний принцип аналізу структури ліричного тексту дозволяє зробити висновок, що сема «зовнішність» є важливим, а деколи і визначальним параметром, що сприяє конструюванню поетичного образу чоловіка в їхній творчості. Характерною рисою лірики, присвяченій дочці й онуці поетеси, є звернення до образу матері-Берегині, який, відштовхуючись від образу земної люблячої жінки, набуває рис сакральності. Обмовимося, що християнські мотиви не характерні для загального корпусу поезії Р. Катаєвої. Освіта лікаря і лікарська практика наклали відбиток на світогляд поетеси - не випадково людина в її поезії здатна сама будувати свою долю і нести за неї всю повноту відповідальності. І цей тягар аж ніяк не тяжкий, навпаки - вся її лірика сповнена життєстверджуючим пафосом, відчуттям щастя, радості буття і надії.

В ході аналізу ми звернулися також до такого макрожанрового різновиду у творчості поетеси, як ліричний цикл віршів. Цей жанр представлений у творчості Катаєвої двома циклами, заснованими на двох різних принципах: в основі побудови першого з них («Листки из старой больничной тетради») лежить асоціативний принцип, тоді як складові частини другого («Жаркие миниатюры») об'єднані за принципом референтності та взаємодоповненості. Відзначена нами загальна тенденція до жанрового розмаїття дозволяє нам говорити про трансформацію традиційного канону в залежності від цільових установок автора і запитів часу.

Поставлена задача комплексного аналізу творчості Катаєвої зумовлює і необхідність аналізу його суб'єктної структури. В результаті проведеного дослідження ми можемо говорити про варіативність художніх проявів останньої. Як правило, ліричний суб'єкт представлений ліричним *Я/МИ*, суб'єктами мови, вираженими займенниками 2-ї і 3-ї особи однини і множини. Особливістю суб'єктної організації лірики поетеси є використання прийому градації ліричного «я», в якому присутні різносуб'єктні інтенції, що розширюють суб'єктний план вірша. Поряд з прямими і непрямыми формами висловлювань поетеса використовує різноманітні діалогічні структури, які здійснюють діалогічні зв'язки не тільки на внутрішньотекстовому, але і на зовнішньотекстовому рівнях. Особливе значення має двокомпонентний діалог, який актуалізується шляхом роздвоєння свідомості первинного суб'єкта. Цей тип діалогу представлений

зверненням ліричного «я» до самого себе. Різноманітні діалогічні структури в ліриці Катаєвої сприяють інтенсифікації зв'язків між автором і реципієнтом, а також адекватному сприйняттю авторської свідомості.

Для виявлення окремих особливостей індивідуального стилю і вірша поетеси нами було проведено статистичний аналіз творів Катаєвої, в ході якого було виявлено переважання в її творчості двоскладових розмірів, більш того, наш аналіз красномовно свідчить про переважне вживання ямба протягом усього творчого шляху поетеси. Решта віршованих розмірів мають порівняно однакову частоту вживання. Беручи до уваги наскрізний життєстверджуючий мотив усього корпусу її поезії, ми зробили спробу простежити безпосередню залежність між поетичним розміром вірша і його семантичною складовою. Проте першочергове значення має ритмічний малюнок того чи іншого розміру, а також характерна для нього інтонація.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВИКЛАДЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

1. Кальян К. О. Творчість Р. О. Катаєвої в оцінці літературної критики. Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Літературознавство). – Київ, Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. – №2 (78). - С. 54-6;
2. Кальян К. О. Поетика громадянської лірики Р. О. Катаєвої. Актуальні проблеми перекладознавства, текстології і дискурсології: тези доповідей всеукраїнської науково-практичної конференції. - Запоріжжя: ЗНТУ, 2014. - 184с. ISBN978-617- 529-109-2;
3. Кальян К. О. Україна, Харків у творчості Рими Катаєвої. Славянин. - Харків, Інститут Східно-Слов'янської цивілізації, 2015. - Том 27. - 234с;
4. Кальян К. О. Два образи сучасника у поезії Р. О. Катаєвої. Російська філологія. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. - Харків, 2015. - №1(54). - 92с.;
5. Кальян К. О. Велика і Мала Батьківщини у творчості поетеси Р. О. Катаєвої. Актуальні наукові дослідження у сучасному світі. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Переяслав-Хмельницький, 2015. - Вид.7, ч.4 — 150с.;
6. Кальян К. О. «Пам'ять війни» як провідний мотив-концепт у поетичній творчості Р. Катаєвої. Сучасні літературознавчі студії. Літературний дискурс: транскультурні виміри. Збірник наукових праць. Вип. 12. Гол.ред. Н.О. Висоцька — К.:Вид. Центр КНЛУ, 2015. - 674с.;
7. Кальян К. О. Інтимна лірика Р. Катаєвої та А. Ахматової. Порівняльний аспект. Російська філологія. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. - Харків, 2016. - №2 (57). - 90с.;
8. Кальян К. О. Суб'єктна структура поезії Р. Катаєвої. Філологічні трактати.

Науковий журнал.- Суми, 2016. - Том 8, №1. - 170с.;

9. Кальян К. О. Концепт маскулінності в інтимній ліриці Р. О. Катаєвої. Мова і культура. (Науковий журнал). - К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016, - Вип. 18. - Т. V (180). - 488с.;

10. Кальян К. О. Мікропоетика ліричних циклів харківської поетеси Р. О. Катаєвої. Проблема сучасного літературознавства. Збірник наукових праць. - Одеса: "Астропринт", 2017, - Вип. 24. - 268с. ISSN 2312-6809

АНОТАЦІЯ

Кальян К. О. «Поетична творчість Р. О. Катаєвої (мотивна основа, суб'єктна структура, особливості індивідуального стилю та вірша)». – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.02 - російська література. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2018.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню творчості харківської поетеси Р. О. Катаєвої (1938 р.н.): аналізу основних мотивів, суб'єктної структури, особливостей індивідуального стилю і вірша поетеси. У роботі представлена найбільш повна на сьогоднішній день наукова біографія поетеси, запропоновано періодизацію її творчості.

В дисертації досліджуються концептуальні складові мотивного поля, еволюція і трансформація образної системи у творчості поетеси як представника так званого «покоління дітей війни», визначною подією в долі якого стала Друга світова війна. Були виявлені і досліджені особливості суб'єктної структури, а також ритмо-інтонаційної організації вірша Р. Катаєвої. Зроблена спроба простежити семантичну і психологічну наповненість того чи іншого віршованого розміру у ліриці поетеси.

Ключові слова: лірика, періодизація, мотив, індивідуальний стиль, суб'єктна структура, макрожанр, ритмо-мелодіка вірша.

АННОТАЦИЯ

Кальян К. А. «Поэтическое творчество Р. А. Катаевой (мотивная основа, субъектная структура, особенности индивидуального стиля и стиха)». – На правах рукописи.

Диссертация на соискания научной степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.02 – русская литература. – Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды МОН Украины. – Харьков 2018.

Диссертация посвящена комплексному исследованию творчества харьковской поэтессы Р. А. Катаевой (1938 – наши дни). Первые стихотворения Р. Катаевой начали публиковаться с 1976 г, который мы считаем началом первого

этапа — этапа творческого становления. Тогда на страницах журналов «Новый мир», «Дружба народов», «Звезда», «Москва», «Донбасс», «Литературная газета» и др. появляются ранние произведения Катаевой, однако внимание литературных критиков ее поэзия начала привлекать с момента выхода в свет первого поэтического сборника «Порог» (1983). Это стало началом нового этапа творческого развития поэтессы — этапа начала профессиональной деятельности ее как поэта (1983 — 1990). Первые отзывы критики на сборник имели положительный характер, более того, в них отмечался общий высокий уровень сформированности творческой личности поэтессы (В. Баянович, Ю. Стадниченко, В. Тимченко и др.). Вместе с тем некоторые «втрата» и «недовершенности» в ее лирике также не остались вне поля зрения критиков. (Е. Лунц, Ю. Стадниченко, В. Жукова). В общем тематическая палитра первого и второго этапов творчества поэтессы (1976 — 1990 гг.) характеризуется преобладанием патриотическо-гражданственной составляющей, которая выражается в жгучем желании возродить моральные ценности и подлинную духовность в обществе. Отличительной чертой гражданской лирики Катаевой является наличие лирического героя, который имеет активную, ярко выраженную гражданскую позицию и представляет собой обобщенный образ современника поэтессы. В этом состоит намерение биографического автора установить прочную связь с читательской аудиторией, усилить побудительную функцию своего творчества. Знаковым мотивом этого периода становится мотив исторической памяти. Среди произведений данного мотивного ряда нами были выделены жанры поэмы и баллады, которые представляют особую идейно-художественную ценность, однако не стали объектом подробного литературного анализа. Жанр поэмы представлен произведением «Мое поколение», который посвящен событиям 1941-1945 гг. Уникальность этого произведения заключается в ретроспективном изображении судьбы целого поколения «детей войны», к которому принадлежит сама поэтесса. Лирический герой поэмы обобщенный и выраженный с помощью местоимения первого лица множественного числа (*мы*) - такой прием создает эффект причастности лирического героя к общей судьбе и общезначимости проблем, которые автор поднимает в произведении. Лирический герой Катаевой возлагает на себя миссию донести до современников правду о драматической участи поколения ее ровесников, а также сохранить память о подвиге и о великой жертве своего народа для будущих поколений. Еще один пример лиро-эпического жанра в поэзии Катаевой - баллада «Баллада о побеге», посвященная подвигу советских офицеров, совершивших первый массовый побег из фашистского концлагеря. Действия балладного произведения Катаевой присущи особая краткость, стремительность, динамичность развития событий, фрагментарность, проявляющаяся в акцентировании читательского внимания на отдельных, наиболее напряженных моментах, выраженных анжамбеманом, полиптотомом, графическим урезанием строк.

Третий период творчества Катаевой (1991 - наши дни) представляет наибольший художественный интерес. За это время поэтесса опубликовала 8

поэтических сборников, в целом положительно оцененных критикой. Обогастилось и их тематическое наполнение. Создаются программные произведения: «Украина моя», «Рідна мова» и др. Катаева воспринимает судьбу страны как свою собственную, неразрывно связав себя с ней. В своей гражданско-патриотической лирике она избегает политической полемики, однако ей присуща острая публицистичность художественной мысли. Необходимо отметить и богатую палитру средств художественной выразительности, которые поэтесса применяет с целью подчеркнуть свои чувства как к «большой», так и к «малой» своей родине - Харьковщине. Дальнейшее развитие творчества поэтессы приводит к усилению одного из сквозных направлений в ее поэзии - интимной лирики. Она наиболее вариативная и представлена большим корпусом поэзии, объединяя любовную, дружескую, а также лирику, посвященную близким и родственникам поэтессы. В контексте исследования мы провели сравнительный анализ любовной лирики Р. Катаевой и А. Ахматовой, которую поэтесса признавала своим учителем и чьей манере стихотворения пыталась подражать. В результате сравнительного анализа поэтических образов мужчин в любовной лирике обеих поэтесс мы пришли к выводу о высокой степени тождества принципов их построения. Выбранный нами антропоцентрический принцип анализа структуры лирического текста позволяет сделать вывод, что сема «внешность» является важным, а порой и определяющим параметром, способствующим конструированию поэтического образа мужчины в их творчестве. Характерной чертой лирики, посвященной дочери и внучке поэтессы, является обращение к образу матери-Берегине, который, отталкиваясь от образа земной любящей женщины, приобретает черты сакральности. Оговоримся, что христианские мотивы не характерны для общего корпуса поэзии Р. Катаевой. Образование врача и врачебная практика наложили отпечаток на мировоззрение поэтессы - не случайно человек в его поэзии способен сам строить свою судьбу и нести за нее всю полноту ответственности. И это бремя отнюдь не тяжелое, наоборот - вся ее лирика наполнена жизнеутверждающим пафосом, чувством счастья, радости бытия и надежды.

В ходе анализа мы обратились также к такой разновидности макрожанра в творчестве поэтессы, как лирический цикл стихов. Этот жанр представлен в творчестве Катаевой двумя циклами, основанными на двух разных принципах: в основе построения первого из них («Листки из старой больничной тетради») лежит ассоциативный принцип, тогда как составные части второго («Жаркие миниатюры») объединены по принципу референтности и взаимодополняемости. Отмеченная нами общая тенденция к жанровому разнообразию позволяет нам говорить о трансформации традиционного канона в зависимости от целевых установок автора и запросов времени.

Поставленная задача комплексного анализа творчества Катаевой предопределяет и необходимость анализа его субъектной структуры. В результате проведенного исследования мы можем говорить о вариативности художественных проявлений последней. Как правило, лирический субъект

представлен лирическим *Я/МЫ*, субъектами речи, выраженными местоимениями 2-го и 3-го лица единственного и множественного числа. Особенностью субъектной организации лирики поэтессы является использование приема градации лирического «я», в котором присутствуют разносубъектные интенции, расширяющие субъектный план стихотворения. Наряду с прямыми и косвенными формами высказываний поэтесса использует различные диалогические структуры, осуществляющие диалогические связи не только на внутритекстовых, но и на внетекстовом уровнях. Особое значение имеет двухкомпонентный диалог, который актуализируется путем раздвоения сознания первичного субъекта. Этот тип диалога представлен обращением лирического «я» к самому себе. Различные диалогические структуры в лирике Катаевой способствуют интенсификации связей между автором и реципиентом, а также адекватному восприятию авторского сознания.

Для выявления отдельных особенностей индивидуального стиля и стиха поэтессы нами был проведен статистический анализ произведений Катаевой, в ходе которого было выявлено преобладание в ее творчестве двухсложных размеров, более того, наш анализ красноречиво свидетельствует о преимущественном употреблении ямба на протяжении всего творческого пути поэтессы. Остальные стихотворные размеры имеют сравнительно одинаковую частоту употребления. Принимая во внимание сквозной жизнеутверждающий мотив всего корпуса ее поэзии, мы предприняли попытку проследить прямую зависимость между поэтическим размером стиха и его семантической составляющей. Однако первостепенное значение имеет ритмический рисунок того или иного размера, а также характерная для него интонация.

Ключевые слова: лирика, периодизация, мотив, индивидуальный стиль, субъектная структура, макрожанр, ритмо-мелодика стихотворения.

SUMMARY

Kalian K. O. “Poetry of Kataeva R. O. (motive basis, subject structure, peculiarities of individual style and rhythm)” – Manuscript.

The thesis for obtaining the Candidate's Degree in Philology majoring in 10.01.02 - Russian Literature. H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine - Kharkiv, 2018.

Thesis is devoted to complex research of Kharkiv poetess Kataeva`s poetry (1938 – p.t.), and also to the analysis of the main motives, subject structure and highlighting the peculiarities of the individual style and poetess` works. Our research contains the most complete poetess` scientific biography currently available, and one of the possible variants for periodization of her art.

We investigated the evolution and transformation of the imagery system and motive structure of poetess` works as the representative of so-called “War Children Generation”, whose life was greatly influenced by the Second World War. We`ve discovered and researched the peculiarities of poetess individual style and verse. Using

Kataeva`s poetry as an example, we`ve made an attempt to investigate and prove the dependency between poetic rhythm and thematic structure of the verse.

Key words: the lyrics, the periodization, the motive, individual style, subject structure, macro-genre, the rhythm and melody of the verse.